

KURIJA KANONIKA TOME KOVAČEVIĆA NA KAPTOLU 8

PALAČA VOJKOVIĆ-ORŠIĆ-RAUCH

slikara K. A. Jelovška 1762, upotpunjuju ovu najvrjedniju zagrebačku baroknu crkvu.

Rani barokni val ušao je u gotičku franjevačku crkvu na Kaptolu ugradnjom plitkih bočnih kapela (1607–20) i postavljanjem tzv. zlatnih oltara (uklonjeni 1900). Barokne je oltare dobila i katedrala. Od mnogih iz XVII. st. održali su se samo dijelovi drvenoga glavnog oltara (kipovi Majke Božje i anđela danas na zidu svetišta) majstora H. A. Ackermanna iz 1632. i oltara Sv. Ladislava majstora I. Komersteinera (o. 1688) s oslikanim krlima: 12 slika, od kojih je očuvano 10 (u Muzeju grada Zagreba), rad su Majstora ciklusa slika oltara Sv. Ladislava. U katedrali je mramorna propovjedaonica koju drži anđeo, rad I. Cusse iz 1699. Vrhunac su rano-barokne umjetnosti djela vezilačke radionice koju je vodio J. W. Stoll za biskupa P. Petretića (1648–67). Tehnikom reljefnoga veza izvedeni su svečano crkv. ruho (1659) kao i »Božji grob«, platneni sarkofag »oslikan« prizorima iz Staroga zavjeta i Muke Kristove s latinskim natpisima i bujnim biljnim i drugim ornamentima. God. 1683. dovršeno je uređenje kapele Sv. Franje u jugoist. kutu franjevačkoga samostana: na zidovima i svodu raskošna štukatura (među lišćem i cvijećem 34 anđela) i 24 zidne slike s prizorima iz života Sv. Franje nepoznata slikara.

Barok je u XVIII. st. u većoj mjeri obilježio pov. dijelove grada. Gradnja grandioznoga biskupskog dvora unutar biskupske tvrđe, koju je poduzeo J. Branjug 1729–30, najveći je građevni zahvat stoljeća. Uključivši četiri kule i malen biskupski dvor iz XVII. st., to je najveća palača u Hrvatskoj (dužina južnoga pročelja 103 m), otvorena arkadama prema katedrali, a pročelja raščlanjenih gigantskim pilastrima. Obližnja stara gotička crkva Sv. Marije na Dolcu pregrađena je u baroknu (1740. i poslije). Ima tri presvođene lađe, svetište s kupolom i zvonik s lukovicom. Opremljena je iluzionističkom freskom u svetištu, baroknim mramornim oltarima s vrsnim kipovima i propovjedaonicom s reljefom, radovima kipara F. Rottmana (1768–73), i oltarnim slikama A. Cebeja (1770). Kanonici su na Kaptolu gradili barokne kurije u svojim vrtovima i dvorištima: na br. 8 s valjkastom istakom u prvome katu (1706), kao i na kućnim brojevima 20, 24, 25, 26. Posljednja kurija iz XVIII. st. (Kaptol 14) smještena je uz ulicu (1780) i sliča po tipu gornjogradskim palačama. Prebendari su na Novoj vesi podizali za sebe jednokatnice slične kurijama na Kaptolu: na br. 6 (1775) i 7 (1777). Na ulazu u Novu ves podignuta je 1706. kapela Sv. Dizmuša, a na sredini toga dugačkoga naselja 1765. mala kapela Majke Božje Žalosne, sa starim kipom i freskama na zidovima. Biskup J. Galjuf sagradio je (1781) u Novoj vesi 18 impozantan kasnobarokni jednokatan dom za svećenike (drugi kat dograđen 1882). Stara novoveška župna crkva Sv. Ivana bila je 1785–1802. zamijenjena novom kasnobaroknom. Tada su svetište i kapela kraj njega oslikani (freske pripisane A. Lerchingeru), a naknadno su u crkvu smješteni vrijedni barokni mramorni oltari, uklonjeni iz katedrale.

Građanske kuće na Opatovini građene su u dvije etape: one na zap. kaptolskom zidu krajem XVII. st., a one koje su zabatom okrenute prema ulici u XVIII. st.

U Gornjem gradu imućne obitelji grade »palače«, tj. odluje jednokatnice dosta skromne vanjšine ali udobne unutrašnjosti. Graditelj M. Leonhart, inicijator osnivanja građevinskoga ceha u »slobodnom i kraljevskom gradu« (1741), obavio je 1738. veliku adaptaciju palače Hrvatskoga sabora na Markovu trgu. Gradio je 1754. dvije palače na obodu grada uz gradske zidine koje tada više nisu imale nikakve funkcije: palaču baruna B. Magdalenića u renesansnoj tradiciji (Demetrova ul. 7) i trokrilnu s arkadama prema dvorištu (Opatička ul. 8) I. Bužana. Sred. stoljeća sagrađene su palače u Čirilometodskoj ul. 3, Basaričekovoj 22, na Markovu trgu 9, 10 i 2. Sve ih ljepotom nadvisuje palača Vojković-Oršić-Rauch (Matoševa 9, Hrvatski povijesni muzej) iz 1763, koja ima osobito razveden i povišen srednji dio pročelja te dva stubišta s kamenim balustradama što vode u dvoranu i gospodске prostorije prvoga kata. Najveća je građevina u Gornjem gradu dvokatno grkokatoličko sjemenište (Čirilometodska ul. 1), podignuta 1768–74. potporom vladarice Marije Terezije.

U XVIII. se st. podižu građevine u prirodi u okolini grada. Isusovci grade ljetnikovac 1737 (graditelj M. Leonhart) i blizu njega crkvu Sv. Franje Ksaverskoga (1748–58). Biskup J. Galjuf podiže barokni ljetnikovac sjemeništa, tzv. zidanicu u Grškovićevoj ulici (o. 1780). Svršetak baroknoga razdoblja obilježen je namjerom biskupa M. Vrhovca da šumu pretvori u park franc. tipa (Maksimir), i tzv. vrtnom kućom, koju je za